

Konijnen schuilen in de stad

Konijnen in de stad leven in veel kleinere populaties dan hun soortgenoten op het platteland. Soms zitten er maar twee pluizenbolletjes in één burcht. Dat concluderen Duitse wetenschappers in het wetenschappelijk tijdschrift *Journal of Zoology*. Dat komt volgens hen omdat de stad meer schuilplekken heeft, de temperatuur iets hoger ligt, dus kunnen de zoogdieren zich makkelijker

warm houden, en er zijn minder roofdieren. Ze voelen zich sneller veilig. Faunabeheerder in Amsterdam, Peter van Poelgeest, onderschrijft de kleinere bevolkingen per hol. „In Amsterdam zie je voor eenzelfde hoeveelheid konijnen veel meer burchten en holen dan op het platteland.” De vele konijnenholten leveren overlast op in steden. Graven op begraafplaatsen verzakken,

plantjes worden opgegeten, sporters breken hun benen door de holen in de velden. Wat is dan de reden van de enorme populaties in de stad? „De kolonies in de stad zijn geïsoleerder en worden ziektes ook minder snel overgebracht. En daarbij is hier een overvloed aan voedsel; ze worden massaal bijgevoerd. Dat zorgt voor buitenproportionele populaties en dat leidt tot overlast.”

Kennis & wetenschap

Filosoof Wouter Oudemans betoogt in nieuw boek dat planten kunnen nadenken

Mens is slaaf van het graan

Chester Vacquier

Planten en bomen blijken wel degelijk intelligent te zijn. Ze manipuleren, bedriegen, belonen, streven en werken samen. Een curieuze stelling die voormalig hoogleraar Wijsgerige Antropologie aan de Universiteit Leiden Wouter Oudemans (63) in zijn onlangs verschenen boek 'Plantaardig: vegetatieve filosofie' inneemt. Veel mensen beschouwen planten nog altijd zoals Aristoteles, de grote filosoof uit de vierde eeuw voor Christus, over ze dacht, aldus Oudemans. Planten staan op de laagste trap van de ontwikkeling van het leven, die loopt van planten via strevende en voelende dieren tot aan de denkende mens. Met zijn nieuwe boek wil Oudemans deze eeuwenoude gedachte doorbreken. „Planten zijn geen rechtstreekse voorouders van mensen, maar ooms en neven. Planten zijn even complex als mensen. De intelligentie van planten is niet te vergelijken met die van mensen. Ook al hebben planten geen hersenen, ze zijn zeker niet dom.”

Illusie

Oudemans vindt dat de wetenschap zich van de illusie moet ontdoen dat de natuur is in te delen in vaste soorten en benamingen. Zo veroorzaakte het vlasbekje een crisis bij bioloog Carolus Linnaeus, die niet wist in welke categorie het plantje valt. Evolutiebioloog Charles Darwin is voor Oudemans de profeet die ons de weg wijst uit het aristotelisme. De bioloog kreeg het inzicht dat alle soorten levende wezens zich vermenigvuldigen, via onnavolgbare mutaties. Het optreden van variaties, tussen soorten, blijven onvoorspelbaarheden, althans voor de mens. Volgens Oudemans verlost Darwin ons van de gedachte dat de mens tegenover de natuur staat: de mens is onderdeel van de natuur en hij kan niet zomaar doen met de natuur wat hij wil.

Heerschappij

Net zoals mensen, doen ook planten alles er aan om zich te blijven voortplanten en te verspreiden. Planten en bomen zijn er dus niet slechts om beheerst te worden, maar heersen ook zelf. Goede voorbeelden zijn de gewassen maïs, rijst, tarwe en graan. „De landbouwende mens is evenzeer de slaaf van het graan dat hem aan een plaats bindt als het graan de slaaf is van de mens”, aldus Oudemans. In andere woorden legt hij uit hoe de plant heerst: zonder planten is er bijvoorbeeld geen zuurstof om te ademen, geen zuurstofrijk water om te drinken, geen grond om op te wonen, geen papier om op te schrijven. Heeft de mens niet alsnog het heft

Filosoof Wouter Oudemans in zijn aangelegde bomentuin 'Tenax' in het Groningse plaatsje Wedde.

in handen, omdat de gedomesticeerde gewassen, planten en bomen zich niet kunnen verspreiden zonder de mens? Nee, ook als de mens niet aanwezig is, is er een 'wederzijds beheersen' tussen planten en hun omgeving. „Bloemen bestaan als hun verhouding tot insecten, zoals insecten bestaan als hun verhouding tot bloemen. Zij zijn niet los van elkaar te be-

Vlasbekje

grijpen.” Oudemans heeft het over 'plantaardige machinaties', om uit te leggen hoe planten voelen, waarnemen, beslissen, herinneren, communiceren en bovendien samenwerken. Ze beslissen op basis van hun waarneming of zij hun energie besteden aan zaadproductie of aan groei en leren daaromtrent van ervaringen uit het verleden. De fotosynthese en zaadproductie zijn afgesteld op de loop van de zon. In de nacht staat de plant op non-actief. Komt de zon op, dan gaan de bladeren aan het werk om de CO₂ om te zetten in zuurstof. Bladeren van dezelfde boom geven elkaar evenveel ruimte in dit arbeidsproces. De ondergrondse is een marktplaats, waar wortels en schimmels met elkaar handel drijven: planten zijn op zoek naar anorganische voedingsstoffen, zoals fosfaat, iets wat schimmels hebben te bieden in ruil voor koolhydraten. Planten zijn chemische machines. Ze verschillen van menselijke machines doordat ze zichzelf in stand houden en zichzelf voortplanten. Het aloude onderscheid tussen natuur en kunst is volgens Oudemans niet vol te houden: „De natuur is zelf een en al machinale kunstvaardigheid en de menselijke kunstvaardigheid is daarvan een imitatie.” Van oudsher denken

mensen dat zij de wilde natuur in cultuur brengen en dat dit deel uitmaakt van hun intelligente beheersing van de natuur. Met een beroep op Darwin laat Oudemans zien dat de cultuur zelf een variant is van de natuur, en dus daarbinnen thuishoort.

Natuurtoestand

Is het gras op een voetbalveld natuurlijk of kunstmatig? Is een oerwoud dat uitgeroepen is tot reservaat natuurlijk of kunstmatig? Kunnen we zwaar geprepareerde voedingsmiddelen aanprijzen als 'biologisch'? Meestal worden deze vragen beantwoord volgens de gedachte dat het natuurlijke oorspronkelijker is dan het kunstmati-

Bijenorchis

ge. Maar volgens Oudemans is er niet zoiets als een natuurtoestand. Het Nederlands Natuurbeheer hanteert een onnodig onderscheid tussen allochtone en autochtone bomen. Het is de vraag of de bomen die worden bestempeld als inheems oorspronkelijk genoeg zijn, of misschien ook wel exotisch zijn. De beuk is na drie ijsstijden niet teruggekeerd in Europa, maar de laatste ijsstijd weer wel. Er is dus geen duidelijke grens te trekken tussen inheems en exotisch. Vandaar dat Oudemans natuurbeschermers botanische racisten noemt. 'Plantaardig' culmineert in de gedachte dat ook de planten en bloemen zich gedragen als kunstwerken. Talloze afbeeldingen van de meest prachtige bloemen tonen dat wat Oudemans natuurkunst noemt. Zo heeft de bijenorchis een bloem die in vorm en kleur lijkt op het seksueel aantrekkelijke achterdeel van een vrouwtjesbij. Via copulatiepogingen van de mannetjesbij worden zijn pollen verspreid. Zodoende manipuleert de bloem via zijn kunstzinnige vorm de bij, ten behoeve van het voortbestaan van de orchidee soort.

'Plantaardig: vegetatieve filosofie', auteurs: Th.C.W. Oudemans i.s.m. N.G.J. Peeters. Uitgeverij: KNNV, prijs € 24,95, ISBN: 978905015261